

KELET-EURÓPAI ANZIX;.....2. o.

"Görcsoldó vicceink annak a feszült-ségnek a jelei, hogy Közép-Európának nem lehet története arról, amiről a közép-európaiaknak történeteik van-nak." Hévízi Ottó írása.

HOSSZU FELVONÁS.....2. o.

"Tarkovszkij szerint Európának ezen a részén ennek a kuszaságnak, zavar-nak megmagyarázhatatlan értelme és rendje van." Balog József utleírása.

INDULJANAK MEG A KUTATÁSOK!...7. o.

"Közép-Európa földrajzi foga lom, amibe sok minden belefér, és időben, térben és különböző szempontok sze-rint is más és más." Galamb György beszélgetett Gyimesi Sándorral a hazai Kelet-Európa-kutatásról.

AZ ESZMÉNYI NÉMETH LÁSZLÓ KIADÁS BE-FEJEZETLEN TÖRTÉNETE.....10. o.

"Az életműsorozásban az életmű hozzá-vetőlegesen husz százaléka nem ka-pott helyet" Csuhai István írása.

A VÁLASZ ~~szímmel~~ Takács József ismer-teti a lap 1945 utáni arculatát

a.....10. o.-n.

"Ilyen politikai helyzetben lett a Válasz Szabó Lőrincnek, ~~Sinkának~~, Kodolányinak és Németh Lászlónak és másoknak szinte az egyetlen közlési helye."

EGY BIZOTTSÁG TÖRTÉNETE.....15. o.

"...a bizottság teljesen elszigetel-ten dolgozott, működéséről a réteg közvéleménye egyáltalán nem értesült." Deák Ágnes beszámolója.

TUDÓSÍTÁS a Kari Tanács szept. 23-i, affelsőoktatás távlati fejlesztési koncepciójával foglalkozó üléséről, melyet Sipos Katalin készített.

"Az óraszámok csökkentéséről is hangzott el javaslat, mely elősegít-hetné a hallgatók magasabb szintű képzését, bár voltak olyan hangok is, melyek kételkedtek az így felszaba-duló idő önképzésre való felhasználásában.17. o.

BESZÉLGETÉS ~~CSÉRI~~ LAJOSSAL a magyar tantárgyi reformról a18. o.-n. Márok Tamás riportja.

JAVASLAT a történész TDK munkapro-gramjára a20. o.-n. Szerzői: Bárczi Nándor és Galamb György

A JATE BTK KISZ-~~szervezetének~~ kiadvány
kiadványa 1983. 2. sz.

KÖZÉP-EURÓPAI ANZIX

"Hehe"
/Kurt Vönnegut/

A közép-európai jól tudja, hogy Közép-Európa nem annyit tesz, hogy Európa középe, Közép-Európa lelkiállapot, a honderüh lelkiállapota, kesernyés mosoly. Közép-Európa középe azzal ész: vannak, akik észhez térnek, és vannak, akik észnél vannak, ez utóbbiak alatt általában azok a tisztaközűek értendők, akik mindvégig észre vétlenek maradnak. Görcsoldó vicceink annak a feszültségnek a jelei, hogy Közép-Európának nem lehet története arról, amiről a közép-európaiaknak történeteik vannak. A honderüh lelkiállapota meghatározhatatlan, de néha egy-egy képben, történetben, helyzetben élesen felidéződik.

Lirai intelem

Szeged, bölcsészkar, férfi WC az irodalmi tanszék folyosóján, úgy fél évvel ezelőtt. A nagy dolgokra szolgáló benső szentélyben mérsékelt bűz. A berendezés ismerős az ide amugyis sietős érkezésű belépőnek, akinek tekintete csakhamar felenged a megüzetés merevségéből és szabadon kószál a kis kuckó falain. Ám az üres/papírtartó mellett meglepetés várja: egy könyvtári kartonlap hátoldala, rajzszöggel fölerősítve a falra. Rajta a szöveg:

K E R Ü N K
ne vidd el magaddal az összes klópapírt,
gondolj arra, hogy milyen szar lett
volna neked is bánni a szarral,
ha nem lett volna itt papír.

A mi kis védekezésünk

Pest, szombat délutáni bizsergés a rádióban. Riport, IKV kontra házfelügyelő. A megszokott nyomás telepszik a halántékra, de korán, mert a téma érdekes.

/folyt. a 3. oldalon/

HOSSZU FELVONÁS

- utiképek, pillanatok -

Állok a vonat ablakában. még nem érzem a változást. A föld megművelt négyzetei, tanyák, lóckerítések. Puha felhők, karcsu áprilisi illatok. Akárcsak otthon.

Egy tompa csattanás után félrekezni kezd velem a padló, egyensúlyom elvész, csak a megálló szerelvény adja vissza. Hátralátás egy tehén fokszik, elől pedig - a mozdony ütközőjére csavarodva - a párja. Belei a sinekre omlanak, száraz ágként böknek az ég felé patái, duzzadt tőgyéből csöpög a tej. Csattognak az objektívek, a fény hátul a papíron képpé merevedik.

Eleven képpé, mert átizzadt ruhákban emberek érkeznek. Duzzadó mellkast szorít a rongyos trikó, serény lábakat ölel a hosszú szoknya. Az arcok nyomottak - nikotin festette ajkák, a szemekben az alkohol vérekes térképei - a pör hangos. A kiabálást értjük. Akit hirtelen ér a veszteség, de jog nincs, mi tisztázhatná a bűnöst, és nincs öntudat sem, mely biztos keretekbe foglalhatná a mondatokat - az gesztikulál ilyen heves reményvesztettséggel. Percek alatt kifárad mindenki, előkerül egy balta - levágják a vasról a száradó bőrt, árokba lökik a dögöt.

Valaki csacsog. Vagyis kérdez: miért késünk? miért bűdös? kik ezek? nem lehet indulni végre?

En pedig nem utazom. Nem léptem át semmiféle határt. Nem vagyok Jugoszláviában. Véletlen szentanuja vagyok egy háborúnak, melynek vesztesei régi ismerősök. És ismerős a zágrábi pályaudvar is: fiatal suhanc-arcu katonák, fáradtan rikácsoló családok, füst-kócos tömeg. Aztán jobbra a peronon megkéselnék valakit, aztán táguló embergyűrű, aztán rendőr, autó, tettes, tanu, bilincs.

Barátom husz perce ül némán. Hirtelen megfordul, arcomba néz - tudom, kérdezni fog - és kérdez. -Látod ezt? Még nem láttam egyetlen mosolygó embert, hol...? Látom és nem mondom, hogy téved, pedig az egyik bódé üvege mögött - két meztelen nő hívogató teste közé

/folyt. a 3. oldalon/

Március 15-e, nemzeti ünnep, lobogózás. A Fővárosi Tanácstól jött a körleveles parancsolat bizonyára veresszínű pecsét alatt, hogy középületet, intézményt lehet lobogózni, lakóházat nem. Tiszta sor: a honpolgár ne zászlózzon nyakra-főre a saját nemzeti ünnepén. Mi a baj? X. Y. házfelügyelő mégis lobogózott - így az IKV -, sőt, szóltunk is neki, hogy vegye le a zászlókat, de amikor nemsokára visszamentünk, láttuk, hogy ez nem történt meg, ezért őt "meg kell rendszabályoznunk" /az idézett kifejezés szó szerint/. A vádlott, hangja után ítélve, idős asszony. Miért nem vette le a zászlókat, amikor szó ltak? /...Gondolom, most jön, hogy "jogunk van hozzá", "a mi ünnepünk", mittudomén. Nem jön./ Kéremszépen, én már öreg vagyok, a zászlótartó meg magasan van, hát ezért szóltam a Lajosnak, hogy 50 Ft-ért mászzon fel a létrára, és tüzze ki a zászlókat, nanost ugye a hivataltól jöttek szólni, de hát közben a Lajos akkor már elment, én meg ugye nem tudok fölmászni a létrára...

A botért meg a vászonért.
"Így megye ez" /Vonnegut/

Kirakat

Sepsiszentgyörgy, a rezignált napsütésben öt magyarországi egyetemista cselleng. Kosíval vannak. Az idő jó, a levegő áll. Hosszu, vasárnap délutáni porszünet. Átutaznak a városon, most csak kiszálltak lődörögni, nézni a házakat, vagy szót váltani valakivel, aki beléjük botlik. Az egyik utcában könyvesbolt, beidőzöttten megállnak, végignézik a kirakatot. Könyvek, főleg román nyelvűek, egy-két hanglemez. Semmi érdekes, indulnak tovább. Az egyikük azonban lecövekel, a többiek után szól. A kirakatnak szinte a mértani közepében két hanglemez áll

/folyt. a 4. oldalon/

szorulva /magazinok/ - egy öreg arc. Látszik "kötelező" menekülése a halál elől - kozmetika, leszivott zsír, fölvarrt ráncok, jovialitás - Tito mosolyog.

+

Hajnalban fádom. Erre ébredok. Megint állunk, odakint csipkés ormu házak, magasan az utca, a lámpákat már kikapcsolták. Valamit összekeverek, felugrok - Uristen - Velence! Ki a pályaudvar elé - mégsincs rendben a dolog - itt a fölirat, biztos neonbetűk: Trieszt. Megnyugodhatok, nem mulasztottam el..Velence messze

Most már csak egyet nem tudok - melyik ország ez? Agyan képtelen megkeresni a megfelelő térképet - békekötések jelennek meg, egy három évvel ezelőtti kép a rohanó Isonzóról, egy ezredes szarkofágja a doberdói emlékműből, revíziók, nagyhatalnak, szavatalt határok. De hol fekszik ez a város? Melyik fronton? Kik ostromolják? Hol horgonyoznak a Monarchia naszádjai, hol nyitnak a szász kereskedők, a szerb hentesek, a török cukorkakészítők, hol a zsidó antikvárius, és hol ír az ír regényíró Mr. Odüsszeuszról?

Fürge robogókon munkások jönnek, az arcuk barna, nandataik frissen peregnek. Megszólal egy kikötői duda és lágyan szétomlik egy hullám lában mellett a lépcsőn. Jól van, ez Olaszország. Megérkeztünk.

+

A városban nem látunk egyetlen plakátot sem, mely a fesztivált hirdetné. Hamar rájövünk, hogy a színház csak egyetlen szán a szabad akarat palettáján. Játsszónak és nézőnek egyaránt. Egy hétig tartanak az előadások, de mindig ugyanazok az emberek a nézők, ugyanazok a tenyerek csatognak, szájuk fütyülnek. Idegen

/folyt. a 4. oldalon/

egymás mellett. Két magyar nyelvű, mindkettőt látták már más-hol is. De nem így egymás mellé téve. Az egyik egy Boér-verslemes, a címe: Mondj igazat. A másikat, tőle közvetlenül jobbra, egy félmondat: Ha egyszer hangod támad...

Egy kirakat, amely belülről zuzza be saját üvegét.

Mondj igazat, ha egyszer hangod támad.

Nyelvi elszigeteltség

Bécs, belvárosi lakás, amely egyszerre kommuna, tranzit és alkotóház. A meszelt falakon különböző fujt, festett, spriccelt feliratok. A WC-ben szögletes, ló betűkkel: Bűdös van. Alatta zölden virít a negerősítés: Tény. Reggel van, a fürdőkáddal egybeépített konyhában két magyar srác mosogat, ők következnek soron. Egy tányér, egy bögre. /A tegnap este ui. nyugat-közép-európai zabálásba torokolt, velencei, és müncheni, osztrák és magyar gyomrokkal./ Váratlanul belép egy művészeti történetet tanuló, csinos bajor lány, a fiuk mellett levetkőzik, belép a kádba, zuhanyozni kezd. Egy tányér, egy bögre, mintha mi sem. De a fülek szeles alkonyatot jeleznek és a levegő is nehezebb. A lány megszólítja őket egy idő után, németül kér valamit. Megfordulnak, a lány kedvesen megismétli a kérést. Lemutat a földre, aztán a hasa előtt körözi a kezével. A helyzet érzéki telítettsége a maximumon. A lány újra kezdi, tagoltan ismételi valami ismeretlen szót. A fiuk kinban, az érzéki telítettség rohamosan csökken. Zavartan tanakodnak, gyűrögetik a konyharuhát, a lány újra körözi, mutogat, didereg. Egyre reményvesztettebben ismételi egy szót.

Azt, hogy felmosórongy:

/folyt. az 5. oldalon/

alig téved be, dolga mindenkinek akad, látatlanba senki sem kockáztatja az idejét. Furcsa volna toleranciának nevezni ezt a távolságtartást, pedig az. Mindenkinek a saját tevékenysége a fontos, az emberek belül maradnak köreiken, de kérésre készségesen segítenek, s ami a legfontosabb: nem akadályoznak. A szimpátia határai a láthatatlanságig távoliak, a kölcsönösség pedig melegen közeli.

Már nem vagyok otthon, s ezt akkor értem meg leginkább, mikor egyetemistákkal beszélgettünk az első előadásról. Egy idő után csak a mondatok formájára figyelek. Kérdés, állítás, tagadás. Pontos hangsúlyok, lezárt gondolatok. A mondandót nem kezdi ki a cinizmus, a nyelvet nem szennyezi a bizalmatlanság és a gyanakvás. Ami első látásra kimondható, azt kimondják, viszonyunk tisztázott: mi adtunk, ők kaptak - akarattunkon múlik, hogy minderről beszélünk is egymásnak. Többre jutunk, mint itthon bármikor.

Másnap egy bárban már nem értik a félmosolyokat, a százféle tartalommal megtölthető "hiány-nyelvet", amelyen a kérdéseikre válaszolunk. Politika, párt, kommunizmus, egyetem. Idézőjeles fogalmak, elharapott indulatszavak, bugyborékoló nevetés. Átadhatatlan történelmi. Végül annyit mondanak: jó lehet nekünk élni, ha ennyi problémáról beszélhetünk.

+

Nuovo. Mint egy jelszó, úgy vágja szemen ez a hemzsegő fölirat. Uj. Minden uj. Uj az ennivaló és a csomagolás, uj a fényképezőgép és a családi fotó, uj a nozi, a könyv, a kenyér. Mindenből ujjat évente, hetente. Önlik ez az idétlen áru-terror,

/folyt. az 5. oldalon/

Kegyelet

Az neglelt ember, akinek
szívében nincs se anyja,
apja,
ki tudja, hogy az életet
a halálra ráadásul kapja
s mint talált tárgyat
visszaadja
bármikor - ezért őrszi meg,
ki nem istene és nem papja
se magának, sem senkinek.

/József Attila/

Szeged, Brüsszeli körut
23. Kétszintes, sárgára vakolt
épület, félig zárt udvarral.
A boltíves kapu jobb- és balol-
dalán egy-egy tábla. Mintha
távolkeleti létszimbólumokat
idéznének: az egyik fehér /már-
vány/, a másik fekete /hivata-
los/. A fehér szövege:

NEM ÉN KIÁLTOK A FÖLD DÜBÖRÖG
Ebben a házban lakott egyetemi
hallgató korában
1924 - 1925-ben

JÓZSEF ATTILA

népünk nagy forradalmi költője

A fekete táblán:

SEGED MEGYEI VÁROSI TANÁCS
VB, HIVATALA

Talált tárgyakkal kapcsolatos
ügyek intézése
Elveszett-ellopott tárgyak be-
jelentése.

Hévízi Ottó

+ + +

mely már szinte magától működik,
hiszen az emberek alig vesznek
tudomást róla. Legyen gördülé-
keny és könnyű a mindennapi élet,
de ne tegye tönkre az utcát, a
hétköznapi fesztivált, az esti
séta-ünnepet, a folyamatos kom-
munikációt. Élcs, nevetés, kiál-
tás. Csinos illatfelhők, színes
bluzok, bő nadrag, pulóverek,
egy pördülésben kavargó fekete
hajzuhatag. A világ elveszti
lapos prakticzizmusát, csak a má-
sik a fontos; éjjel ugyanis egyedül
alhatunk, holnap ugyanis munka lesz,
vagy nem lesz, holnap ugyanis csak
annyit tehetek, mint most, mint
holnapután.

Tarkovszkij szerint Európá-
nak ezen a részén ennek a kusza-
ságnak, zavarnak megnagyarázha-
tatlan értelme és rendje van.
Pasolini pedig elveszettnek mon-
dja népét, amely századok óta nem
azonos önmagával, amely századok
óta nem ura önmagának és értékei-
nek, amely csak züllik és pazarol
- aztán filmjeiben láthatjuk,
hogyan mozog, lüktet ez a száza-
dps fényű kultura, láthatjuk,
hogy e nép él és létezik. Ugyan-
gy, mint ez az egyetlen tér,
egyetlen utca - kinagyítva egy
ország láthatatlan képéből.

Rómában a Szt. Péter bazili-
ka előtt fehér fakorlátok és fe-
kete egyenruhák, rövid csövű gép-
pisztolyok. Őrzik a tér és a
templon mérhetetlen kincseit, őr-
zik az egyház hatalmának legis-
mertebb jelképét, őrzik ezt a te-
ret, mely már zavaróan tökéletes
és pontos; őrzik és ügyet sem vet
rájuk a látogató.

Félek, hogy nem talállok
semmit, mely mérhetővé tenne en-
gem; a halandót és esendő. Nem
látom az épület végét, csak a
több ember magas szobrok szigorú
homlokát, felém mutató ujjait.
Én bűnös vagyok, az épület maga
a "kiválasztottság", rám pokol vá-
vár, a szobrok modelljei pedig
régiesrég a hetedik mennyországot
lakják. Mit keresek itt?

/folyt. a 6. oldalon/

Aztán a hatalmas kaputól jobbra, egy tómpa fényű vitrinben meglátom a Pietát. Krisztus nyulánk kamaszteste – a Fiu ő – gyengéden omlik Mária ilébe, akit inkább fiatal szeretőnek, sugárzó feleségnek látok, és nem egy harminchárom éves férfi anyjának. Mária szépségét emberfelettivé teszi a fájdalom. Keresem a halál szigorúságát, de minden ráncból, a márvány minden hajlatából csak az élet, a föltámadó, a legyőzhetetlen árad.

Izzik ez a hószin csoda, visszaadja kedvém, lelkem kisimul, magára ismer. Ime a legyőzött idő. Kőbe zárt vigasztalás.

+

Ahogy megyünk a Vatikán felé, a kirakatok tele lesznek a pápa arcképével. Minden tenyérynél helyen – poharakon, terítőken, tányérokon – az áldást osztó és megbocsátó férfiú, Isten földi helytartója. Ebben a giccshalmazban azonban inkább öregedő komédiás, ki minden tükörből visszaköszön. Meghat ez az egyetemes és snkit sem kimélő izléstelenség, mely ugyanaz Róma közepén, mint egy falusi bucsun. Összemosódik így helyszin és idő. Otthonos lesz a sosemlátott város.

Aztán látom a pápát máshol is. Vasárnapi mise a Szt. Péter téren több ezer ember előtt. Csak az olasz kommentárt hallom és a nyugtalan tömeg moráját. Mégis sejthetem a mise "történetét", mert előtte Gdanskot mutatta a kamera, május elsejét, füstöt, és ott is egy tömeget, egy tüntetést. Néma menet, asszonyok, föltartott kezek, kifordított V-betű, kifordított győzelmi jel. Kelet-Európai üzenet ez, inkább nekünk szól, mint az olaszoknak, inkább a mi bőrünk bizsereg, inkább mi vagyunk főszereplői éanstatisztái ennek a színjátéknak, színházból kiszorult tragédiának.

+

Az alacsony, szemüveges iráni fiu már harmadszor ölel meg, már harmadszor sugja vészjóslóan fülembe: -Halál Khomeinire! Három éve még a forradalmat éltette, majd elmenekült, most pedig széles vi- gyorral áll mellettem egy garázs pincéjében és félrészeg bólogatásomra terroristává fogad.

Megint cserélődnek a szereplők, katalánok vesznek körül – újra elmondják, hogy ne nevezzük őket spanyoloknak, mert nem azok, és éljen minden forradalom. Előadásuk a gyermekségig tiszta voli. Elűzték a zsarnokot, letépték magukról a szürke ruhákat és énekelni is mertek a hosszú hallgatás után. Fakard és papircsákó.

És Fogliatti – mondja egy részeg öregember a bárban – igen, hogyne emlékezne, nagyon örül, hogy szocialista országból jöttünk, nagyon örül, mert ő is kommunista, és akik itt most nevetnek, azok nem tudnak semmit. Nem dühös, csak megtántorodik és egy székre rogy a sarokban. Még éjfélkor is ott morog, mikor megisszuk a nap utolsó sörét.

INDULJANAK MEG A KUTATÁSOK!

/beszélgetés Gyimesi Sándorral a Közép- és Kelet-Európa Kutatási Központ munkájáról/

Kérdés: Tanár Úr, mikor és milyen céllal alakult meg a Kelet-Európa Intézet?

Válasz: Nem egészen így hívják, a hivatalos neve Közép- és Kelet Európa Akadémiai Kutatási Központ. Azért kapta ezt a nevet, mert nemcsak kutat, hanem szervezi is a kutatást. Ugyanugy, ahogy külföldön sok helyen az ún. research center-ek. Tehát nem intézetről van szó, hanem kutatócsoportról. Mi a különbség a kettő között? A kutatócsoport létszáma és pénzügyi önállósága is kisebb, de munkáltatóijogokat gyakorol.

1981 július 1-én kelt az az okmány, amely létrehozta ezt az intézményt, amely gyakorlatilag 1982 januárjától működik. Célja, hogy megerősítse a magyarországi Kelet-Európa-kutatást, főként a történeti kutatásokat. Ennek több oka van. Először is az, hogy Kelet-Európában élünk. Másodszor az, hogy a társadalomtudományok, s így a történettudomány elemző szemlélete egyre inkább túllép az országkeretekben való gondolkodáson. Eddig kétféle történelem létezett: nemzeti történelem és egyetemes történelem. Ujabbban e kettő közé behatolt a regionális történelem. Az egyetemes történelmet így régiók rendszereként fogjuk fel.

K: Tanár Úr, Ön a JATE Középkeleti Egyetemes Történeti és Latin-Amerika Történeti Tanszékén is dolgozik; mi a feladata a kutatócsoportban?

V: Mindenféle. Ez a kutatócsoport a budapesti Közgazdasági Egyetem Gazdaságtörténeti Tanszékére "van telepítve". A tanszéket is, a kutatócsoportot is Berend T. Iván vezeti. Én "tudományos csoportvezető" vagyok; gyakorlatilag az ő helyettese. Ez munkáltatói jogokat, tervekészítést, szakmai és adminisztratív irányítást je-

/folyt. a 6. oldalról/

Miénk az utolsó előadás. Éjfélkor kezdünk bepakolni, a templom, - ahol játszottunk és most is fogunk - hidegebb, mint bármikor. Két óra múlva még nincs zene, az utcán várják, hogy kinyissuk az ajtót, odabent várjuk, hogy együtt legyünk. Le-föl rohangálok, lefekszem a földre, üvöltözök, közben megsértenek, közben visszasértek. Mindent megígérek magamnak, többé nem lesz fontos, csak még ma éjszaka lehessen játszani, mert különben nincs értelme semminek. Soha még nem kívántam ennyire észelősen, hogy ne legyek magam, hogy szerep legyek; közvetítő. Menekülés ez, és aki nem veszi észre, az belém rug, aki igen, az megpróbál megállítani.

De én nem akarok megállni. Pörögjön minden! Ne legyen vége az éjszakának, zárjanak a gipszangyalok közé, fektessenek az oldalra, korbácsoljanak, és közben vallásos ének szöljön. Mágia ez már, a transz állapota.

Aztán az előadás kijózanít. A görög földre esik, inkább sivárság marad utána, vágyak nélküli.

Bort hoznak. Meleg kenyeret.

Pényképek. Kézfogás. Udvariasság bucsu.

Mintha pontos történet lett volna. Kezdet és vég között kifesztve a cselekmény hálóját. A trapézok között a lehetséges magyarázatok szaltói. Az életveszélyes produkciók

+

Hangosan röhögök. Eszembe jut az indulás.

Még odafelé mentünk; mikor a határon - Magyarország, Gyékényes - telefonálni akartunk Szegedre. A forgalmi irodában készségesek, csak éppen az öt telefon egyikén sem lehet vonalat kapni. Illetve nem lehet fölhívni semmiféle várost! Mikor idáig érünk, három férfi jelenik meg az ajtóban. Látjuk, hogy a bentlevők egyszerre pattannak

/folyt. a 8. oldalon/

/folyt. a 8. oldalon/

lent. kutatási feladataim mellett.

K: Mik a fontosabb kutatási programok?

V: Kettő van: egy távlati kutatási koncepció és egy négyéves kutatási terv. A távlati koncepcióról irtam egy cikket a "Magyar Tudomány"-ba. /1982. 4. sz.; a szerk./

A négyéves tervet négy téma kutatása alkotja a 18., 19., és a 20. századra vonatkozóan. Ezzel az időszakra koncentráljuk erőnket. Vagyis a kapitalizmus előfeltételei, kialakulása és fönnállása érdekel minket, és ennek gazdaság-, társadalom-, és eszméletörténeti vetületei. A politikatörténet a legkidolgozottabb, ezzel kevésbé foglalkozunk.

Az első téma agrártörténet, a paraszttársadalom története. A második külön társadalomtörténet. Itt a fő cél a annak vizsgálata, hogyan alakultak ki az új rétegek, mint például a vállalkozók, a hatalmi elit, hogyan adaptálódtak a városba áramlók a kispolgári életformához. A harmadik téma a város- és településtörténet. Ebben én vagyok a "bűnös": valamit nekem is adtak! Végül pedig lesznek összehasonlító regionális kutatások.

A kutatócsoport fő feladata kettős: meg kell indítani a kutatásokat, és fel kell nevelni egy új szakembergárdát. És ehhez a munkához szerénynek kell lenni és sokat kell akarni. Mert ma Magyarországon sokan foglalkoznak Kelet-Európával is, de igazi "keleteurópás" alig van. Ezért most nagyon megalapozatlan lenne azt mondani, hogy csinálunk egy Kelet-Európa-szintézist!

K: Együttműködik-e a kutatócsoport más tudományok képviselőivel?

V: Megpróbálunk kapcsolatba kerülni néprajzosokkal, irodalomrokkal, művészettörténészekkel, hogy kutatásaikat a mieinkhez szervezhessük. Például mi foglalkozunk a parasztkérdéssel. Jó lenne, ha vállalná valaki az irodalomban található parasztabrá-

föl, egyszerre szól a köszöntés. Készül, hogy A középső férfi - iziadó, puha tenyér - megrázza kezünket

- Maguk vezetik a mozdonyt?

A kérdés váratlan, alig tudjuk kinyögni a "nem"-et. De meg sem várja, eltűnnek egy dupla ajtó mögött.

- A pécsi körzet MÁV-igazgatója - sugja az egyik vasutas.

- Ellenőrzés, értik?

Értjük. Nézzük a kopott íróasztalokat, a csupasz villanykörtét, a hulló vakolatot.

A falon bekeretezve szabályzatok, rendeletek. Magyarország vasuti térképe. Fő- és mellékvonalak. Feltételes megállóhelyek.

- Hogy a kurva anyámba álljak be, mikor két órája lejárt a szolgálatom?

Válasz nélkül leintik.

Hazaérkeztünk.

Balog József

+ + +

zolások feldolgozását. Mert ezeknek társadalmi vetületük is van. Járják a különböző tudományok kutatói a maguk utját, de legyenek illeszkedések munkánkban!

Kapcsolatunk van az Irodalomtudományi Intézetben Sziklai László vezetésével alakult Irodalomtudományi Munkaközösséggel, amely időnként összejöveteleket tart. Célunk, hogy minél több közös témáról 1 minél több közös vita és előadás legyen. Most, a kapcsolatunk első fázisában még csak az ismerkedésnél tartunk. Kapcsolatot tartunk a Néprajzi Múzeummal is a paraszti életmód változásainak kutatásában. Volt közös konferenciánk. Más típusu a művészettörténészekkel való együttműködésünk: különböző kutatási témákra tettünk javaslatokat, melyeket ők beépítettek munkatervükbe. Végül pedig együttműködést alakítottunk ki a BME Építéstudományi Intézetével is, ez az építés- és településtörténeti kutatásokat

segítheti.

K: Léteznek-e Kelet-Európában, vagy a világon máshol is hasonló kutatási központok, s ha igen, milyen formái alakultak ki az együttműködésnek?

V: A szocia lista országok közül csak a Szovjetunióban van önálló akadémiai intézet: a Balkanisztikai Intézet. Máshol nagyobb akadémiai intézetekben és az egyetemeken folynak kutatások. Ausztriában működik Súdosteuropa Institut, az NSZK-ban pedig Súdost Institut és Súdosteuropa Gesellschaft. Mindegyikkel tartunk fenn kapcsolatot. Lengyel és cseh kutatókat személyesen ismerünk, de az ő tudományszervezési gyakorlatukból következően intézetközi, hivatalos kapcsolatunk nincs. Most próbálunk kapcsolatba lépni a bolgárokkal és majd a románokkal is. A new york-i Braudel Centerben Wallersteiné is tudnak rólunk. Megjelenésünk nagy érdeklődést váltott ki ott is, meg általában a nemzetközi szintén, mert nagyok a hiányok a Kelet-Európa-kutásban. A velünk szemben támasztott igények is nagyobbak, mint amelyeknek most meg tudunk felelni.

K: Van-e már kialakult, jól használható meghatározás arra, hogy mi is Kelet-Európa, illetve milyen koncepciók formálódtak ki ezzel kapcsolatban?

V: Hogy mi Kelet-Európa, azt igazából nem nagyon lehet még megmondani: cseppfolyós a fogalom. Kelet-Európa határai korok és szempontok szerint nagyon eltérőek. Igazán kiforrott koncepcióról még nem beszélhetünk.

K: Mégis sok szó esik mostanában a Wallerstein-féle felfogásról. Ez Kelet-Európát félperifériaként írja le a világgazdaság centruma és perifériái között.

V: Valójában Kelet-Európát is perifériának tartja, ez az igazság. Csak mi beszélünk félperifériáról. De elmélete nem Kelet-Európa önfejlődését írja le, hanem inkább kapcsolódását más területekhez a világgazdaság rendszerében. Egyébként megpróbáltuk összeszedni azokat a nézeteket, amelyek a 20. században, az elmúlt 70-80 évben Közép- és Kelet-Európával kapcsolatban születtek a tudományban és a publicisztikában. Hatalmas anyag gyűlt össze, amit meg fogunk jelentetni. Jelenleg lektorálás alatt áll, és a Magvető adja majd ki. Meglátja, bestseller lesz, irtózatossá indulatokat fog kiváltani. Szakértői vitát tartottunk róla, és az anyag ott is mindekin okozott meglepetést.

K: Tanár Ur az imént Közép- és Kelet-Európáról beszélt. Van aki Kelet-Európát mond, mások meg csak Közép-Európát. A terminológiák különbözősége kifejez-e valós történeti különbségeket?

V: Szerintem ezek az elnevezések: nesze semmi, fogd meg jól! Az elnevezésekről folytatott viták szerintem meddők, hiszen nyolcvan százalékgig ugyanazt értjük rajtuk. A kutatócsoport nevében Közép- és Kelet-Európa szerepel. Ezzel a névvel szándékosan nem foglaltunk állást. Közép-Európa földrajzi fogalom, amibe sok minden belefér, és időben, térben is különböző szempontok szerint is más és más. Ebből bizonytalanság fakad. De most ugysem tudjuk a térséget minden vonatkozásban lefedni! Induljanak meg a kutatások alrégiókra vonatkozóan is, és akkor majd tisztábban fogunk látni.

K: A különféle elnevezések gyakran ideológiai tartalmakat és prekonceptiókat hordoznak...

V: Természetesen ideológiai töltete mindennek van, így a történettudománynak is. De a tudomány prekonceptiókba ne menjen bele! Ma például Kelet-Európa határa a szocialista országok határa. De valóban csak ezek alkotják Kelet-Európát?

K: Minden szá ndék ellenére: befolyásolhatják-e ideológiai elvárások a kutatócsoport munkáját?

V: Igyekszünk, hogy prekoncepciók ne befolyásolják. Nem akarunk prekoncepciókat, hanem marxista tudományosságot.

K: Ma egyre erősödik az a nézet, hogy Kelet-Európa történetének kontinuitása sok vonatkozásban napjainkat is erősen befolyásolja, determinálja. Ön mint történész, hogyan vélekedik erről?

V: Kelet-Európa a világgazdasági rendszer kialakulásával válik igazán régióvá, s azóta is regionális egység, bár változó határokkal és alrégiókkal. Ilyen szempontból van kontinuitás. De nem feltételezhetünk egy lineáris fejlődést Kelet-Európában. Én nem hiszek a kezdettől fogva determinált fejlődésben. A dolog nem ilyen egyszerű. A konkrét alap kutatások részeredményeinek fejlődési utak és utváltozatok kijelölésében kell összegződniük, s ezt az egészet is el kell helyezni egy tágabb környezetben. Mindezt fontosabbnak tartom, mint az ideológiai előfeltevéseken alapuló vitákat.

K: Köszönöm a beszélgetést!

/készítette: Galamb György/

/A beszélgetés óta két e témába vágó könyv is megjelent. Az európai fejlődés regionális változatairól Szücs Jenő "Vázlat Európa három történeti régiójáról" c. esszéje, a korai világgazdaság kérdéseiről pedig I. Wallerstein "A modern világgazdasági rendszer kialakulása" c. műve - sajnos alacsony példányszámban...; a szerk./

+++

AZ ESZMÉNYI NÉMETH LÁSZLÓ-KIADÁS BEFEJEZETLEN TÖRTÉNETE

Németh László ellentmondásosságát közhelyként szokták emlegetni. Ugy tűnik azonban, nem Németh László munkássága ellentmondásos, hanem mindaz, ami körülötte van. Ebbe a "körülötte van"-ba pedig beletartozik a Németh László életműkiadás is, ami így befejezett; az eszményi Németh László-életműkiadás története viszont aligha lehet az. Egyszerűbben: ilyen nem létezik.

Németh László neve alatt körülbelül hatvan kötet jelent meg, ha az ujrakiadások nem számítanak. Az általa írt tanulmányok száma /tanulmányoknak nevezte cikkeit, kritikáit, bírálatait, önéletrajzi írásait/ megközelíti az eget. Zöld Ferenc, a Magyar Könyvkiadók és Könyvter-

A "VÁLASZ"

Vannak folyóiratok, amelyek máig hatnak, élnek, amelyekhez visszajárnak a későbbi idők fiataljai. Ilyen például a "második reformnemzedék" vezérlapja, a Nyugat, a Németh László által egyedül írt és szerkesztett Tanu, vagy az ugyancsak általa elindított, majd 1934-38 közt Sárközi György szerkesztésében megjelent Válasz, a népi írók lapja. Iráson most az 1946-49-es Választ szeretné fölfedezni. Ez a korszak, és ez a folyóirat a magyar irodalomtörténetírás mostoha gyereke. A népi írókról szóló tanulmányok jó része a mozgólán két világháború közötti időszakát tárgyalja, holott az folytatódott - bár megváltozott helyzetben és szereppel - 1945 után is. Mint rosszul

/folyt. a 11. oldalon/

/folyt. a 11. oldalon/

jesztők Egyesületének igazgatója a Népszabadság 1983. március 26-i számában az egész hazai könyvkiadást értékelve ezt írja: "Az 1970-es évekre behoztuk az elmaradást, amit egyrészt még a két világháború közötti időszakból örököltünk, másrészt amit az 1950-es évek szűkmarkúsága hagyott - hagyatott - az asztalfiókban." /Ez a z állítás is mint ha kicsit 2"szűkmarku" lenne. A két említett korszak egy kalap alá vonása meglehetősen irreális, és megvallom, az ötvenes évek dogmatizmusáról már hallottam, de hogy ezt szűkmarkúságnak nevezték volna, arról még nem./ Mindenesetre ez az elmaradást behozni kívánó szándék szülte meg a hatvanas évek végén azt a tervet is, hogy a Szépirodalmi és a Magvető könyvkiadók közös vállalkozásban adják közre Németh László összegyűjtött munkáit. "Én kaptam az ajánlaton" - írja Németh László a sorozat előzeteseként kiadott tájékoztatóban, "hisz ha az utóbbi években több százezer példányban jelentek is meg könyveim, munkáságom fele még mindig hozzáférhetetlen; hogy mennyire az, most látjuk, amikor az új kiadáshoz szükséges példányokat az antikváriumok mozgósításával, felemelt áron sem tudjuk előteremteni. A tervbe vett tizennyolc kötetből körülbelül nyolc az, amit csak a legöregebb olvasók, vagy azok sem ismerhetnek." Az író és a szerkesztők a tizennyolc kötetre tervezett sorozatot hét regény- három dráma- és nyolc tanulmánykötetből állították volna össze.

A kiadás tervét az olvasók, kritikusok is örömmel fogadták. Az életműsorozat "az író életművének bemutatásán túl nagy jelentőségű azért is, mert a magyar szellemi élet egyik legjelentősebb gondolkodóját is bemutatja. Ez az életműsorozat a magyar könyvkiadás fontos színfoltja, mintegy meghatározó bizonyítéka a mai szocialista magyar irodalomnak, annak a ténynek, hogy a magyar kultúrában felhalmozott ér-

beszélő a mondat végét, úgy harapja le a népi mozgalom történetéből irodalomtörténetírásunk a 45 utáni Választ és korát.

A Válasz VI. évfolyamának első száma 1946 októberében jelent meg. Ez a lap akkor egyszerre volt utóda - szerkesztője, Illyés Gyula által - a Nyugat-örökös Magyar Cillagnak, és írótabora, neve, irányvonala és kiadója, Sárközi Györgyné révén a 30-as évek Válaszának. Kettős örökségének megfelelően egy "szekértáborba" gyűjtötte az akkori magyar irodalmat, bár ez a "szekértábor" állandó tűz alatt állt. Egy polgári lap 1945-ben közölte a magyarországi háborús bűnösök listáját, élen a népi írók "jobbszárnyával": Szabó Lőrincsel, Kodolányi Jánossal, Németh Lászlóval. Zsolt Béla, a Haladás c. lap szerkesztője háborús bűnösnek számította még azt a Veres Pétert is, akinek, mikor a Nemzeti Parasztpárt elnökeként az országot járta, népgyűlésről népgyűlésre ezt énekeltek hívei: "Esik eső karikára, Veres Péter kalapjára". A Szabadság c. kommunista lap /Gábor Andor szerkesztette/ "A zöldinges fekete bojtar" cím alatt támadta Sinkát /a "Fekete bojtar vallomásai" szerzőjét/ : "S ez az akkor nyíltan nyílt tollnok nemcsak szabadrábon jár a demokrácia érthetetlen kegyéből, hanem vigan irogat egy ifjúsági hetilapba." Horváth Márton, a kulturális forradalom egyik fő irányítója a Szabad Népben, az MKP lapjában ezt írta a Babits-tanítványokról: "a félféudális magyar reakció virágai". Ilyen politikai helyzetben lett a Válasz Szabó Lőrincnek, Sinkának, Kodolányinak, Németh Lászlónak és másoknak szinte az egyetlen közlési helye.

A Válasz csodálatos kincsesbánya. Itt jelent meg Szabó Lőrinc "Tücsökzené"-je részletekben, Kodolányi "Vizöntő" c. regénye, Németh László három drámája: a "Husz János", az "Eklézsiamegkövetés", a "Széchenyi", itt fejezte be az "Iszony"-t, amiről a Válasz két kitűnő tanulmányt is publikált: Sötér Istvánét és Sarkadi Inrét.

tékeket - mégha azok az értékek történelmileg meghatározott korokhoz kötöttek is - tiszteljük és kiadjuk" - írja az életműsorozat egyik méltatója, Szalontay Mihály /Szép szó, antológia, Tánicsics, 1971./

A tervek szerint évente négy kötet került volna ki a nyomdából, öt év alatt - tehát 1974-ig - az egész sorozat a könyvespolcon lehetett volna. Az 1974-es év azonban nem az életműkiadás befejezésének a végét jelenti; ekkorra a tizennyolc kötetből tizenöt jelent meg. Ebben az évben kezdődött a sorozat bizonyos köteteinek ujrányomása is, ami mindenképpen jelzője az olvasói érdeklődésnek. "Magyarországon a könyvkiadás államilag dotált tevékenység, politikánk szerves része, célja, hogy mindenki hozzáférhessen minden könyvhöz" - írja Zöld Ferenc. Az elv helyességében nem lehet kételkedni. De a jelenlegi példa, a Németh László életműsorozat esetében nyilvánvaló, hogy az 1974-es év határáv. A sorozat alapvető célja elvégre nem az volt, hogy hat közkézen forgó regény és a drámák nagy többsége egységes borítókötést kapjon. Hanem az, hogy közkézen forogjanak azok a tanulmányok is, amelyek Németh László munkásságának elméleti alapjai, a két háború közötti magyar gondolkodás kiemelkedő csúcspontjai közé tartoznak. 1974-ig három ilyen kötetet terveztek: az Európai utas-t /világirodalmi tanulmányok/, Az én katedrám-at /magyar irodalmi tanulmányok/ és a Sorskérdések-et, a "harmadik Magyarország" modelljével foglalkozó irodalmi és elméleti tanulmányok gyűjteményét. A 30-as évek Tanu-beli írásait összegyűjtő és kézbeadó három kötetből csak az első kettő jelent meg. A Sorskérdések azóta sem látott napvilágot.

"A harmadik Magyarország modelljét - írja Németh László - az a meggyőződés szülte, hogy a két Magyarország, sem a Horthy-restaurációt végrehajtó, sem az ellenzékbe szorult, polgári liberális nem az igazi: az igazit, az elődök sugalmazását megértve, a többség érlelét vállalva, nekünk, íróknak kell megidéznünk... Ennek az igazinak érzett Magyarországnak az előhívását, pályám első hat-hét esztendejében szinte kizárólag irodalmi tanulmányokban kíséreltem meg. Későbbi tanulmányaim /mint a Marxizmus és szocializmus, vagy a Leninizmus kérdései/ fő tétele, hogy a marxizmusnak, ha a huszadik században győzni akar, új, korszerű fegyvereket kell kovácsolnia. Az tehát, amit a kommunisták is elismernek, amikor a marxizmus alkotó továbbfejlesztéséről beszélnek."

1977-ben, mikor a sorozat a végéhez közeledett, pontosabban a tervbe vett kötetek közül már csak a Sorskérdések és a Homályból homályba című, önéletrajzi írásokat egybegyűjtő kötetek voltak hátra, megjelent egy újabb tanulmány Domokos Mátyásnak, az életműsorozat egyik szerkesztőjének tollából, "A Sorskérdések sorsa" címmel. /Ugyanarról másképpen, Szépirodalmi, 1977./ A németh lászlói gondolkodás kényes kérdéseit - az 1945 után meg nem jelent fontos tanulmányokat - okosan értelmező írást azonban groteszk módon ő írja, s neki kell feltennie - az egyébként általa is demagógiának vélt - kérdést: miért nem jelenhet meg a "Sorskérdések"? Ez a felállítás önmagában is nyilvánvalóvá teszi: a szerkesztő szerkeszthet, írhat, perelhet: a kérdés nem az ő asztalán dől el.

A kérdés persze még most is demagógia. Akár Zöld Ferenc is válaszolhatna: "az állami dotáció nem minden igényt támogatni, csak a társadalmi-politikailag legfontosabbat, a művészileg, esztétikailag legértékesebbet." A Németh László-tanulmányoknak ez a része tehát nem felel meg a kritériumoknak. Csakhogy ez nem igaz. Kabdebó Lóránt egy 1964-es írása szerint "A Minőség forradalmának nyugatnémetországi kiadásában a nagy európai írók között emlegetik"

/folyt. a 12. oldalról/

Németh Lászlót. Igaz, ugyanitt emlígtük a következő mondat is: "Németh Lászlóval, a gondolkodóval nem érthetünk egyet, míg a reális író felül nem kerekedik benne: ekkor már lehet dicsérni." Ugy lát-szik, majdnem két évtized még mindig nem volt elég arra, hogy Németh Lászlóban a "reális író" felülkerekedjék a gondolkodón.

Persze így - a közvélemény számára láthatatlanul - valószínűleg nem is fog. Az életműsorozatban az életmű hozzávetőlegesen husz százaléka nem kapott helyet. Ebben a husz százalékban valószínűleg olyan művek is benne foglaltatnak, amelyek talán nem olyan fontosak a gondolkodó Németh László megítélésében. /Nagyon sok levél látott, például napvilágot 1981-ben, az író születésének 80. évfordulóján, amikor az ezeket összegyűjteni hivatott sorozatszáró kötet, az Utolsó széttekintés megjelent. A nagy tanulmányok nélkül azonban a regényeket, drámákat sem lehet megérteni, hiszen Németh László elsősorban gondolkodónak vallotta magát, s csak ezután írónak, az életrajzi írások pedig kifejezetten példatárként számítanak ezekre az írásokra. Talán még az sem véletlen, hogy lassan valaki nekiülhet összeválogatni egy olyan antológiát, melyben azoknak a visszaemlékezőknek az írásai sorakoznának, akik azt vallják: Németh Lászlótól tanultak gondolkozni.

A tanulmányok tehát - amiről Németh László 1969-ben azt írta, hogy jórészt hozzáférhetetlenek - 1983-ban is jórészt hozzáférhetetlenek, ismeretlenek. Értelmezni, vitatkozni persze így is lehet róluk - lehetőleg nagy, országra szóló vitában - csak kicsit fölösleges. Megnyugtatóan inkább álljanak itt Zöld Ferenc szavai: "A problémák tehát megtehetően sokrétegiek, de korántsem olyan súlyosak, miként az a köztudatban vagy annak bizonyos rétegében él, ezek a fejlődés problémái." Akkor jó, ebben is maradhatunk. Végülis, mindegy.

Csuhai István

+ + +

/folyt. a 11. oldalról/

Itt jelent meg Vas István "Római pillanat" c. versciklusa, Illyés Gyula "Rangrejtve" és "12 nap Bulgáriában" c. versciklusai és "Franciaországi változások" c. utijegyzete. E "szekértáborban" egymás mellett közölték, a 30-as évek népi hagyományát felvállalva Sárközi György és Gulyás Pál hátrahagyott verseit, az Újhold köréhez tartozó Pilinszky János költeményeit /itt jelent meg pl. a Francia fogoly/, a szürrealista-avantgarde Határ Győző, a népi Sinka, Tamási Áron vagy Ottlik Géza és Mészöly Miklós írásait.

A Válaszban jelentek meg Bibó István legfontosabb tanulmányai: "A zsidókérdés Magyarországon", az "Eltorzult magyar alkat, zsákutcás magyar történelem", stb. A Bibó halálakor elindult Bibó-reneszánszhoz azonban szeretnék egy figyelmeztetést fűzni. Bibó gondolatai nem álltak egyedül a Válaszban, nem korának egyetlen látója Bibó, hanem egyik összegzője. Veres Péter tanulmányai, Illyés Gyula jegyzetei vagy Sarkadi Imre szociográfiai /pl. az Elbürokratizált forradalom/ sok tekintetben párhuzamosak Bibó észrevételeivel, megoldási javaslataival.

Bibó mellett a Válasz másik két irányadó tanulmányírója, a Parasztpárt két vezető ideológusa Farkas Ferenc és Veres Péter volt. 1947-es írásaikból kíséreltem meg összeállítani a Válasz ekkori politikai szinképét. Veres Péter "A jövőnk gondjai" c. írásában abból indul ki, hogy a földosztás "történelmi kétszerkettő" volt /Farkas Ferencről megtudjuk, hogy százezer parasztcsalád maradt föld nélkül/, de eredménye nem egy "boldog kisbirtokos társadalom lett, hanem egy vergődő, a tőkehiány és az értékesítési nehézségek ördögi körébe jutott törpebirtokos parasztság. Mi a kiút ebből a helyzetből? "Kolhoz" nem lehet, a nép sem akarja." A Veres Péter által javasolt

kiút feladás megoldás: "szabad kisbirtokos termelés, de apró kisbirtokokon, de ugyanakkor mégis tervgazdálkodás és gépesített modern mezőgazdaság kell ide." A feladat tehát: szövetkezeteket kell létrehozni, de nem a szovjet típusú kolhoz, hanem a dán modell mintájára /a Válasz közölt is erről egy ismertetést/, és szövetkezeti mezőgazdasági ipart teremteni minden faluban. De: "Itt nemcsak szövetkezetet kell szervezni, ha nem a magyar népet is szövetkezeti gondolkodásává kell tenni." Ez a szövetkezeti szocializmus volt a Parasztpárt alternatívája, amely 1948-cal együtt éppúgy eltűnt, mint Veres Péter tanulmányának az irodalmi autonómiáról írt szavai: "Az író legyen szabad és arról írjon, ami neki jólesik. A nép és a történelem pedig majd ítél s azt fogadja el és azt őrzi meg, ami neki jólesik." A szövetkezeti szocializmus megvalósulása helyett az erőszakos sztálinista kollektivizálás történt meg, amely egyáltalán nem szövetkezeteket hozott létre, hanem - Németh Lászlónak a 43-as szárszói beszédében elhangzott veszélyt látó szavával: - gabonagyárakat, amelybe beterelték a parasztot. Nem a paraszt parasztpolgárrá válása, hanem proletarizálódása következett be. De ez már nem a cikk témája, s nem is a Válasz kora.

A Válasz állandóan közölt utirajzokat, szociográfiákat. A kitelepített svábok falvaiba érkező matyó, székely és tiszántúli telepesekről, a földosztásról, az új falusi vezetőréteg kialakulásáról, a községi nemzeti tanácsok működéséről szólnak a jegyzetek, a legjobbak talán Márkus István /Egyszerű feljegyzések/ és Sarkadi Imre tollából. Kovács Endre "Az elfeledettek" c. jegyzetében arról a tízezer szlovákiai magyar családról ír, akiket 1946-47-ben Csehszországba toloncoltak marhavagonokba pakolva őket, míg házaikba szlovákokat telepítettek. "Ugy vittek el bennünket, mint az állatokat" - mondják a jegyzetírók. "A kitelepítettekkel lényegében úgy bántak, mint a háborús bűnösökkel" - Zvara szlovák történész. A szlovákiai magyarság "hontalanságának éveiről" megrázó írások szólnak a Válaszban.

A lap végig a kommunista párt támadásainak keresztútjében állt. Lukács György 1947-ben ezt írta a Válaszról: "a lap tribünt ad az olyan bírálatoknak, amelyek a népi demokrácia fejlődési tempóját meglassítják, fejlődési irányát valamely harmadik út irányába hajtják." Tehát két út van, az egyik /a "miénk"/ a haladás útja, a másik annak kerékkötője, és minden más út - a harmadik is - az utóbbihoz tartozik. Lukács gondolatmenete itt jellegzetesen az alternatívákban gondolkodni képtelen, önmagát a haladás egyetlen letéteményeseként beállító egynemű ideológia szemléletmódját tükrözi. Aczél Tamás 1948-ban Sinka Istvánon keresztül így támadta a Választ "A burzsoá ideológia egyes jelenségei fiatal magyar líráinkban" c. cikkében: "Nem vitás, hogy az ilyen, azt kell mondanunk nyílt ellenforradalmi magatartásnak el kell tűnnie a magyar irodalomból, mielőtt veszélyesebbé válik." /Mire lett volna veszélyes?/ Nos, 1949-ben eltűnt a magyar irodalomból a Válasz, s vele együtt számos író is belső emigrációba kényszerült. Sinka 1961-ig, Kodolányi János 1955-ig, Fodor András, aki a Válasz egyik fiatal felfedezettje volt, 1954-ig, Vas István 1953-ig nem publikált, Weöres hét évig csak gyermekverseket írt, Németh László fordított, és így tovább. A magyar irodalomban maradt viszont Aczél Tamás és az a szemlélet és észjárás, amelyet ő is követett. A folyamat, amely már 1945-től tartott /és nem 1948-ban kezdődött/ elérte csúcspontját.

A kár, amit ez a politika okozott a magyar irodalomban és kultúrában /is/: példátlan.

Az 1946 októberi első számot Illyés Gyula "Az idő kérdései" c. bevezetőjével bocsátotta közzé. Írásomat egy innen vett idézettel zárom, hádd álljon itt példaként szemlélete és politikája: "Ez a folyóirat nem igényli, hogy az egész magyar irodalom szócsöve legyen. De nem is egy párt szócsöve. Az irodalomban csak egy rész akar lenni..."

Takács József

+ + +

E szám következő részében olyan írásoknak adtunk helyt, amelyek a magyar felsőoktatás távlati fejlesztési koncepciójának kialakulásával, annak kari tanácsi vitájával foglalkoznak; illetve egy beszélgetésnek a rövid távu "tantárgykorszerűsítés"-ről.

/a szerk./

EGY BIZOTTSÁG TÖRTÉNETE

Az 1981. decemberében tartott országos alágazati ifjúsági parlamenten döntés született arról, hogy a magyar felsőoktatás távlati fejlesztési koncepciójának megvitatására a Művelődési Minisztérium 1983. folyamán - még a terv végleges elfogadása előtt - rendkívüli alágazati ifjúsági parlamentet fog összehívni.

Mindannyian átéltük, így ismerjük már a kész, kerek rendszerbe foglalt tervezetekről folyó viták lélektanát és szinte törvényszerűen bekövetkező terméketlenségét. Ennek veszélye a jelen esetben különösen nagy, hiszen egy olyan tervezetről van szó, mely kísérletet tesz arra, hogy általánosítsa a magyar felsőoktatási rendszer jelenlegi működésének tapasztalatait, rendszerbe foglalja meghatározó tényezőit - így az egyes hallgató mindennapi egyetemi, oktatási közegéhez sok ponton csak közvetetten kapcsolódik.

Ezért volt szükséges kísérletet tenni arra, hogy a hallgatói részvételt, a hallgatói érdekek érvényesítését a terv előkészítő szakaszában is biztosítsuk. E célból hozta létre a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanácsa /EFT/ oktatáskorszerűsítési munkabizottságát a múlt év szeptemberében. A bizottság felépítése a HM által a koncepció kidolgozására felkért Felsőoktatási Bizottság strukturájához kapcsolódott, amely az egyes résztémák /a felsőoktatás funkciói, a képzés tartalmi korszerűsítése, tudományos kutatás, a felsőoktatás strukturája, az intézmények belső szervezete, a felsőoktatás anyagi kérdései, szakemberszükséglet/ megvitatására munkacsoportokat alakított. Ennek megfelelően a mi munkabizottságunk is létrehozta ugyanezekben a témákban a saját csoportjait, egy-egy nagy felsőoktatási intézmény, illetve egy-egy vidéki egyetemi-főiskolai

centrumra alapozva. Szegeden működött a képzés "tartalmi kérdéseivel" foglalkozó munkacsoport, amelynek a vezetője én lettem. A JATE hallgatói közül ebben a munkában részt vett Somogyvári Márta /BTK/, Kokas Károly /BTK/ és Katona Tibor /JTK/. Az MM biztosította, hogy a munkacsoportok vezetői teljes jogú tagjai legyenek a "minisztériumi" munkacsoportoknak. A formális megalakulás után néhány hónapos teljes csönd következett, ugyanis arra vártunk, hogy a minisztériumi munkacsoportok ténylegesen megalakuljanak és elkezdjenek dolgozni, de ez csak 1983. elején történt meg, akkor viszont a sürgető határidő következtében igen sietősen. Ennek eredménye az lett, hogy valójában néhány hetes tevékenység után készültek el az egyes résztémákban a javaslatok. Jórészt ennek következménye volt az a munkastilus is, amelybe a mi munkabizottságunk is belekényszerült: a munkacsoportok tagjai egyénileg és igen rövid idő alatt véleményezték az előzetes javaslatokat, majd a munkabizottság részletes véleményt és saját módosító javaslatokat készített minden résztémában. Ezeket a javaslatokat a minisztériumi munkacsoportok tudomásul vették, de legtöbb esetben nem használták fel végleges javaslataikban. Emellett a másik fő probléma természetesen az volt, hogy a bizottság teljesen elszigetelten dolgozott, működéséről a réteg közvéleménye egyáltalán nem értesült.

A nyár elején a munkabizottság az addigi rész-állásfoglalásokból készített egy elemzést a felsőoktatás helyzetéről és az általunk helyeknek tartott fejlesztési irányokról, melyet az EFT is megtárgyalt. Szeptemberben - az addigra elkészült MM fejlesztési terv alapján - az EFT újra foglalkozott ezzel a témával, és megbizta a munkabizottságokat, hogy az intézményi rendkívüli ifjúsági parlamentek, ill. ifjúsági fórumok számára - mintegy segítségül - készítsen egy vitára terjedelménél fogva inspirálóbb kiadványt az MM fejlesztési javaslatából, foglalja össze a munkacsoport véleményét a megfogalmazott fejlesztési irányokkal kapcsolatban, és a vitavezetők számára pedig külön tartalmi és módszertani "utmutatót" állítson össze.

Konklúzióként megállapíthatjuk, hogy ez a munkabizottság is magán viselte a "bizottság-szimptóma" jegyeit / kis hatékonyság, rendszertelenség, elszigeteltség stb./, de talán nem elvesző és nem elenyésző szellemi energiákat fordított arra, hogy a magyar felsőoktatás célként megfogalmazott átfordó és gyökeres korszerűsítése során az értelmségképzés / melynek egyik aspektusa csupán a szakemberképzés/, az értelmségi szerepvállalás és a képzés folyamatában cselekvően résztvevő, azt nem csak passzívan elviselő hallgatót helyezzük a korszerűsítés centrumába.

Véleményem szerint az eljövendő hallgatói vitáknak is ezen szempontokat kellene középpontba állítani, s ezen szempontok alapján mérlegelni a minisztériumi fejlesztési javaslatokat.

Deák Ágnes

TUDÓSÍTÁS A KARI TANÁCSRÓL

Szeptember 29-én összeült a kari tanács, hogy véleményezze a hosszú távú felsőoktatási reform alapelveit, melyeket a MM bozótott közre az ugynevezett kék füzetben.

Több tanszék képviselői kifogásolták, hogy az anyag megvitatására rendkívül rövid idő / egy hét / állt rendelkezésükre. Emiatt néhány, ezzel a tánával foglalkozó tanszéki értekezletre a diákok képviselőit nem tudták meghívni. De a meghívott diákok sem tudtak érdemben hozzászólni, hiszen karunk hallgatói mindössze öt példányt kaptak a dokumból. A kari tanácsülés utáni héten a KISZ-faliújság alatti padra kitettek tizenöt darab fehér színű stencilezett füzetet, amelyek azonban a kék füzetnek csak rövidített változatai. Ezzel kapcsolatban fölvetődik az a kérdés, hogy a hallgatók véleményét a dokumentumról vagy annak rövidített változatáról kéri-e ki.

Egy kis kitérő: miért a reform?

Magyarországnak minden lehetőséget ki kell aknáznia, hogy gazdaságát úgy alakítsa át, hogy a lakosság eddigi életszínvonala megmaradjon, és hogy a világpiacon versenyképes lehessen. Ez az átalakítás az extenzív fejlődési szakaszból az intenzívre való áttérést jelenti. Mindez az utóbbi idők közgazdasági vitáinak közhelye és kiindulópontja. Ebben a helyzetben alapvető kérdés az, hogy tudunk-e többet kovácsolni az agybéli kapacitásokból, azaz: milyen lesz az ezredforduló értelmisége?

Az oktatás színvonalát tekintve az utolsók között állunk Európában /lásd pl. annak a felmérésnek a ránk nézve szomorú eredményét, amely az európai országok diákjainak olvasási kultúráját hasonlította össze/. De az utolsók között állunk Európában a közoktatásra fordított összegek költségvetési arányát tekintve is.

Hol kell elkezdeni az oktatási reformot? Az alsófoku oktatási intézmények a tanárképzésben látják a hibát, a tanárképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmények pedig az alsófoku oktatásban. Születtek reformok már az alsó- és középfoku oktatásban, kérdés, hogy ezek a reformok egységes koncepció részeit képezik-e. Oly sok idő után most sor kerül a felsőoktatás átfogó reformjára. Az ezzel kapcsolatos koncepció /ami talán maga sem egységes/ sok ponton nem illeszkedik a karunkon megvalósult idegennyelvi reformhoz és talán a születőfélben levő magyar ill. történelem tantárgyi reformhoz sem.

Visszatérve a Kari Tanács ülésére, a felszólalók egyetértettek abban, hogy a dokumentum elvei helyesek s hogy a nyitottság jellemző rájuk. Csak néhány részletkérdésről vitatkoztak.

Többek között fölvetették, hogy a dokumentum - helyesen - az intenzív fejlesztés szükségességét hangsúlyozza, viszont problematikusnak vélték ennek véghezvitelét megfelelő anyagi eszközök nélkül. Hangsúlyozták, hogy nem kis mértékben ettől függnek a reform személyi feltételei is.

Másik visszatérő probléma volt az, hogy ez a reformtervezet nincs összhangban a konkrét tantárgyi reformmunkálatokkal, melyek a múlt évben kezdődtek.

Szóba került még a szorgalmi időszak meghosszabbítása a vizsgaidőszak rovására, s ezzel együtt a szakítás a vizsgaközpontú képzéssel. Az óraszámok csökkentéséről is hangzott el javaslat, mely előrel segíthetné a hallgatók magasabb szintű képzését, bár voltak olyan hangok is, melyek kételkedtek az így felszabaduló idő önképzésre való felhasználásában.

Felmerült az egy- ill. másfélszakosság kérdése is, mely ugyan csak magasabb szintű képzést eredményezhetne, de mivel ez a megoldás már egyszer a gyakorlatban csődöt mondott, nem váltott ki különösebb lelkesedést.

Felvetődött az is, hogy ha a pedagógus szakmának nagyobb presztizse lenne, és ha a pedagógusokat anyagilag is megbecsülnék, az oktatás színvonala is nagy valószínűséggel emelkedne.

A felszólalók közül némányan kiemelték, hogy nem a reformok alapelveivel szokott baj lenni, hanem a megvalósításukkal / ill. a meg- nem-valósulásukkal.

Október 20-án kari fórum lesz a felsőoktatás távlati fejlesztési koncepciójáról. **MINDENKI JÖJÖN? AKIT ÉRDEKEL!!!!!!**

Sipos Katalin

+ + +

BESZÉLGETÉS A TANÁRVI REFORMRÓL CSETRI LAJOSSAL

Kérdés: Tanár Úr, hogyan foglalható össze a tantárgyi reform lényege?

Válasz: A tantervi reformot kb. egy évtizedes próbálkozások előzték meg. Az utolsó reform a 60-as évek elején volt. A legtöbb szakmában időközben nagy nemzetközi tudományos eredmények halmozódtak föl, s ezekhez kellett felzárkóztatnunk az oktatásügy minden szintjét. A 70-es évek elején jött létre az MTA és az OM megbízottjainak részvételével működő Köznevelési Bizottság, amely általában az oktatásügy jövőjét, a 2000. évig terjedő művelődési anyagot és az arra vonatkozó, egyes tantárgyakra érvényes javaslatokat dolgozta ki, és amelynek azután szükségyszerűen befolyása volt az új általános- és középiskolai tantervek megszületésére. Ennek a Köznevelési Bizottságnak minden tantárgyra vonatkozóan albizottságai voltak; sőt, a magyar egységes tantárggyal két albizottság is foglalkozott: egy irodalmi és egy nyelvészeti. Az irodalmi bizottságnak az volt az elképzelése - és ez egyeztethető elképzelés volt a nyelvészettel -, hogy távlatilag az irodalom esztétikai oldalára nagyobb hangsúly kerüljön, és ne csupán a politika vagy a tudományok illusztrációjaként szerepeljen. Ezért szét kellene választani a tárgyat egy erősen irodalomközpontú esztétikai jellegű tárgyra és egy nyelvi tárgyra alap- és középfokon egyaránt, és ennek megfelelően a két tárgy számára külön-külön tanárképzést kellene létrehozni.

Ezt az elképzelést a most megvalósuló reform félretette és ezt csak a most alakuló pécsi bölcsészkaron fogják kipróbálni tizegynéhány hallgatóval évfolyamonként, akik magyar irodalmi és nyelvi kétszakos diplomát kapnak tanulmányaik befejezése után. Nem lehet nagyobb létszámban kibocsátani ilyen végzettségű hallgatókat, mert ez az osztás az alsóbbszintű oktatásban még nem valósult meg. Ha Pécsen beválik az említett kísérlet, mely 84 őssén indul, akkor a 90-es évek elején újra fölvetik a reform kérdését, és esetleg alkalmazzák az egész köznevelésben. Egyelőre azonban ezt szigorúan kísérletnek tekintik.

Bhelyett megmaradt az egységes magyar tárgy, és ennek jegyében alakítják ki a reform új kereteit is. Az MTA-OM bizottság megszűnt és a Művelődési Minisztérium átalakulásával minisztériumi bizottságok jöttek létre, közöttük az egységes magyar tárggyal foglalkozó bizottság is, melynek két - nyelvészeti és irodalmi - albizottsága van. Ennek keretében folyik most az órakeretek kidolgozása.

K: Milyen kézzelfogható változásokat okoz a mostani tantárgyi reform?

V: Az egész reformot az jellemzi, hogy tantárgyanként heti tizennégy lesz a kötelező órák száma. Mivel általában kétszakosok a hallgatók, a két szaktárgyból 24 óra, az ún. központi tárgyakból szintén 12 óra, tehát heti 36 óra lesz a kötelező óraszám.

A magyarra vonatkozóan ez azt jelenti, hogy a 12 óra megoszlik a két "tantárgy fél" között. A megoszlás nem egészen szimmetrikus, mert az első két félévben főnálló 6-6-os óraszám arány a III.-VIII. félévig a következőképpen módosul: az irodalomra 6 óra esik, a nyelvészetre 5, és a fennmaradó 12 óra kötelezően választandó, de szabadon választható speciális kollégium kell, hogy legyen. Megszabják a vizsgák számát is, szigorubban lesz, mint eddig. Míg az óraszám emelkedik, és ezáltal nyilván korlátozni fogja azt a szabadidőt, amely az öntevékeny önképzés számára maradna meg, addig a vizsgák száma tantárgyanként kettőre csökken.

Az előadások javára billen a mérleg, mert heti négy óra előadásra mindössze két óra szeminárium jut majd.

Az elvi tendenciák vonatkozásában ott vannak aggályaink, hogy míg a történetész program keretében jóval több lehetőség maradt a segédtudományok és a társtudományok számára, itt a heti négy órás "előadásadag" minden másnak a bekerülését kiiktatja.

Mint a történetészeknél, itt is vannak kronológiai problémák, ugyanis az első évben elkezdjük tanítani a magyar irodalom történetét, de a világirodalom csak a második évben kapcsolódik be, és így nem készítheti elő a magyar irodalom tárgyalását.

K: Tulajdonképpen az lett volna a következő kérdésen, melyek azok a változások, amelyeket jónak tart, és melyek azok, amelyekkel nem ért egyet?

V: Egy tanárnak mindig kedvező az, ha nagyobb óraszámban taníthat, többet adhat át a hallgatóknak. Az egésznek az a lényege, hogy az egyetemi oktatás színvonalát emelje, bizonyos dedós módszereket-melyek a középiskolai oktatás rendkívül alacsony színvonalára miatt alakultak ki-főlszámoljon.

Mivel a bizottságban hangadó egyetemi tanárok és akadémikusok úgy vélték, hogy ennek a dedós, "hónalj alá nyúlós" módszernek fő fészke a szeminárium volt, az előadások becsületét akarták helyreállítani, gondolom nem utolsó sorban bizonyos nosztalgiával visszaemlékezvén Horváth János nagy sikerei előadásaira, és arra természetesen, hogy önmaguk is ambicionálják a hatásos előadásokat a pesti egyetemen. Ennek viszont az lesz a következménye, hogy az egyetemenek nehéz lesz megbirkózniuk ezzel az aránybilleléssel. Egyrészt nem igaz az, hogy a szemináriumnak feltétlenül dedós módszerekkel kell dolgoznia. Könnyen lehet, hogy a szeminárium, ha már elég magas színvonalon működik, tudományos igényű műhellyé válhat. Másrészt viszont senki sem garantálhatja az előadások magas színvonalát, és akkor a pusztá befogadás a passzív befogadás mellett egyáltalán nem biztos, hogy minden egyetemen sikerül majd elérni ugyanezeket a célokat. Viszont vannak új tankönyvek amelyek anyagában jóval nagyobb, modern elméleti érdeklődés valósul meg.

Nem egészen bizonyos, hogy az ennyire irodalomtörténeti oktatás irányában eltolódott felsőoktatás megfelelő tanárokat tud képezni, olyanokat akik megfelelnek az új általános- és középiskolai tantervek által felállított követelményeknek.

K: Bennen is felmerültek kétségek ezekkel a problémákkal kapcsolatban. Ha pusztán hiákszemmel nézi az ember, az előadásokra "nem kötelező" járni, tehát korántsem biztos, hogy az előadások látogatottsága nagyobb lesz, és ezáltal nőne hatásuk. A szemináriumok tekintetében én sem értek egyet a központi állásfoglalással, azonkívül nyilván az előadásokkal kapcsolatban is lesznek nehézségek, elsősorban a kisebb egyetemeken. A pesti egyetemen van 4 irodalomtörténeti tanszék, ezenkívül tanszéke van az esztétikának, a művelődéstörténetnek, több oktató tud foglalkozni az irodalom egy bizonyos korszakának tanításával.

Nem tudom, a világi, kisebb oktatói létszámú egyetemeink ki tudják-e tölteni a reform "Pestre-szabott" kereteit? Esetleg gondoltak-e arra, hogy külső oktatókat kérjenek föl?

V: Külső oktatókat a jelenlegi gazdasági körülmények között egyre kevésbé lehet már szerezni mert míg az elmúlt évtizedekben bőkezű Mottschildok lehettünk, és alig volt olyan félőv, amikor legalább egy főállású akadémiai dolgozó ne segített volna be az oktatásba a legkülönbözőbb területeken, és amellet folyamatosan voltak alkalmi külső előadók is, addig jelenleg erre egyáltalán nem lesz lehetőség, vagy csak igen minimális mértékben. Ennek következtében azok lesznek kénytelenek megtartani ezeket az előadásokat, akiknek a neve alatt meghirdetésre kerültek, vagy legfőljebb arról lehet szó, hogy egy tanszéken belül az ott dolgozó legénység megosztja őket egymás között. Amennyit mi fogunk tudni ebből közvetíteni, az el fog hangozni.

K: Már beszelt a Tanár Úr arról, hogy milyen testületek kezdeményezték, illetve dolgozták ki ennek a reformnak a szélesebb körű és speciálisabb programját. Evvel kapcsolatban két dolgot szeretnék kérdezni: Milyen szerepe volt ebben a tanszékeknek és konkrétan a szegedi tanszéknek?

V: Erre nem tudok túl jó dolgokat mondani, ti. ennek az egésznek a kezdeményezése elsősorban az Akadémiai Irodalomtudományi Intézet részéről történt meg, és a Közoktatási Bizottság irodalmi nevelési albizottságának vezetője, Szabolcsi Miklós indította el, aki azóta az OPI főigazgatója lett.

Ő és közvetlenebb munkatársai, fiatalabb irodalomtörténészek, akik részt vettek a középiskolai irodalom tankönyvek megírásában, voltak a megindítói ennek a munkának az OPI legénységén kívül. A pesti egyetem a reformok elől elzárkózott. A mi szegedi tanszékünk az intézettel mindig jó kapcsolatban volt, először minálunk akarták kipróbálni a reformtervezetet. Közben viszont megszületett a pécsi egyetem és az ezzel kapcsolatos kísérlet lehetősége, és attól kezdve ezen reformmunkálatok megvalósítását oda helyezték át. Náluk ez az űrási órakret / heti 12 óra/ erre az egyetlen tárgyra vonatkozik, amire mi csak némi nosztalgiával és irigykedéssel gondolhatunk.

K: Köszönöm a beszélgetést!

JAVASLAT A TÖRTÉNESZ TUDOMÁNYOS DIÁKKÖR 1983/84. ÉVI MUNKAPROGRAMJÁRA

1. A hallgatók önálló munkáinak bemutatása, megvitatása, szakmai kérdések vitája. A tudományos műhelyek szakmai információinak, valamint

új kutatási eredmények közvetítése, meghívott előadók részvételével is.
2. Az OTDK-ra való felkészülés, dolgozatok bemutatása, elbírálása. Mindezzel; ebben került ki a történész TDK munkája. Ezt azonban meg kell változtatni mert: a legtöbb esetben szakdolgozatok kerülnek az OTDK-ra bemutatásra, az OTDK konferencia házi és országos bemutatója teljesen formális, az esetleges szakmai kontroll és vita a legtöbb esetben érdektelen.

3. Szükségesnek tartjuk, hogy az egyetemi oktatásból különböző okokból kimaradt magyar történészek, politikai gondolkodók munkáját, szellemi irányzatokat -valamelyest feldolgozva- bemutassuk. Ez nyilvános előadások és viták formájában történne. Az előadók előzetesen 10-20 oldalt pelt oldalon összefoglalnák mondandójukat, megadnák az adott témakörben az általuk fontosnak tartott szakirodalmat, és ezt az előadás előtt hozzáférhetővé tennék, pl. a történész könyvtárban. Előzetes javaslat az előadások témájára: Szekfü Gyula, Kerényi Károly, Hóman Bálint, Hajnal István, Szabó Dezső.

4. A történészképzés korszerű jegyzetek hiányával küzd. Ezért lát-nánk helyesnek egyes előadások rögzítését és jegyzet formájában történő kiadását. Ezzel elősegítenénk a vizsgára való felkészülést, valamint lehetősé; nyílna arra, hogy az érintett előadók évenként más-más megközelítésben tárgyalják előadásaik témáját. Eleinte Kristó Gyula, Gyimesi Sándor, Karsai László előadásaira gondoltunk; Kristó Gyula jegyzete most készül, Gyimesi Sándor előadásait most veszik magnetofonra. Ha az egyetem kiadási jogot kapna, a megjelenő történeti témájú művek kiadásának szervezésében is részt vehetne a TDK.

5. Sok esetben elenyészhetetlenül fontos történeti, ideológiai munkákhoz, forrásokhoz az egyetemi hallgatóság különböző okokból nem jut hozzá. Ezért javasoljuk egy dokumentációs tár létrehozását a történész szakkönyvtárban. Ennek létrehozása a TDK tagjainak saját könyveire és kapcsolataira támaszkodna az egyetem fénymásolási lehetőségeinek felhasználásával.

6. A TDK szakdolgozatok, dolgozatok elkészülésük után -ritka kivétellel-minőségüktől függetlenül elkallódnak. Valószínűnek tartjuk, hogy a dolgozatok egy részével ez érdektelenül történik. Ezen változtathatnánk azzal, ha az utóbbi tíz év legszínvonalasabb 15-20 dolgozatát külön kötetben, kötetekben adnánk ki./Ez az Acta Iuvenum új kiadásait is jelentené, melyet a történész TDK rendezne./

7. Az elkövetkező években nem várhatjuk a történészhallgatók idegennyelv ismeretének jelentős mértékű javulását. A külföldi szakirodalom ismeretének fontossága a magyar történelem szempontjából is vitathatatlan. Adott lehetőségeinket jobban használnánk ki azáltal, ha a történelem- idegennyelv/vagy más szakos hallgatók/ fordítási gyakorlatként színvonalas történeti tanulmányokat, fontos folyóirat-cikkeket kapnának. Az így elkészült és ellenőrzött fordításokhoz a történész könyvtárban lehetne hozzájutni.

8. Az 1983/84-es tanévben az oktatási reform tantárgyi munkálataiban is részt kell vállalnia a TDK-nak. Pontosabban: közvetítenie kell a hallgatóság részéről felmerülő igényeket, javaslatokat, problémákat.

9. A következőkben csak utalnánk a reform kapcsán néhány megvitatandó kérdésre.

a, A szemináriumok formájának, tematikájának kérdése

b, A színpotlat

c, Az új könyvek és jegyzetek nyilvános vitája

d, Az új oktatási tervből is kimaradt Ausztria történetének folyamatos oktatása

Javaslataink nem véglegesek. Eppen azért bocsájtjuk közre, hogy elképzeléseikkel, feladatvállalásaikkal mások is hozzájárulhassanak egy színvonalas egyetemi hallgatói műhely létrehozásához. A TDK legközelebbi programjáról és konkrét programjavaslatról hirdetményt teszünk közzé karunkon.

Bárdi Nándor - Galamb György

+ + +

SZAKJUK SZERZŐI:

Balog József, II. éves magyar-történelem szakos, az Egyetemi Színpad tagja,

Bárdi Nándor, III. éves történelem-Kelet-Európa szakos,

Csuhai István, III. éves magyar-angol szakos,

Deák Agnes, 1981-83 között a Bölcsészkar KISZ-titkára, V. éves magyar-történelem szakos,

Galamb György, IV. éves történelem-olasz szakos,

Hévizi Ottó, a "Gondolat-jel" volt szerkesztője, 1983-ban végzett a JATE Bölcsészkarán,

Márok Tamás, II. éves magyar-történelem szakos,

Sipos Katalin, IV. éves magyar-angol szakos,

Takács József, I. éves magyar-történelem szakos.

+ + +

Gondolat-jel 1983. 2. sz.

Készítette a " - " alapszervezet

/titkár: Galamb György/

Kiadja a JATE BTK KISZ-titkára

Soksz. eng.: Sényei Róbertné

hivatalvezető